

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomagania szkół w wychowaniu i kształtowaniu postaw (innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej) uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kompetencje społeczno-obywatelskie, kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości, kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej drugi etap edukacyjny

Opis kompetencji

Kształtowanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów ma szczególny wpływ na samorealizację i rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, integrację społeczną oraz zatrudnienie. Potrzebę kształtowania tych postaw potwierdza Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹. Wśród kompetencji kluczowych, których mogą znacząco wpływać na jakość życia, wymieniane są kompetencje społeczne i obywatelskie, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej, które wskazują na te postawy.

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Kompetencje społeczne i obywatelskie²

Kompetencje społeczne i obywatelskie są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

- Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury. Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

² Opracowano na podstawie Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. U. UE L 394 z 30.12.2006).

Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiąganie kompromisu.

- Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć demokracji, sprawiedliwości, równości, obywatelstwa i praw obywatelskich, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych, stanowią fundamenty pozytywnej postawy. Charakteryzuje ją zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo dotyczy również działalności obywatelskiej, wspierania różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowości poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej

konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym, lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami.

Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (np. planowania, organizowania, zarządzania, kierowania i zlecania zadań, analizowania, komunikowania, sporządzania raportów, oceny i sprawozdawczości), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów osobistych oraz wspólnych, tak prywatnych, jak i w miejscu pracy.

Kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Dotyczy ona podstawowej znajomości najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności obejmują zarówno wrażliwość i ekspresję (wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk), jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Dotyczą one również zdolności do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych.

Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

Specyfika kształtowania postaw na II etapie edukacyjnym

Rozwój dziecka w średnim wieku szkolnym³

Drugi etap edukacyjny stanowi czas intensywnych eksploracji społecznych uczniów (testowanie siebie w różnych rolach i różnych kontekstach), które ostatecznie mają doprowadzić do odnalezienia się w grupie rówieśniczej. Głównym zadaniem rozwojowym tego okresu jest nabycie umiejętności pracy zespołowej, co wymaga pełnego wyjścia z perspektywy egocentrycznej na rzecz gotowości do uwzględniania wielu punktów widzenia. Większość uczniów jest już gotowa do takiej społecznej decentracji, co umożliwia rozwijanie efektywnej komunikacji i tworzenie zespołu jako grupy ludzi, których działania zorientowane są wokół wspólnie zdefiniowanych celów. Relacje społeczne, w tym zakres i jakość współpracy z innymi (szczególnie z rówieśnikami) odgrywają ważną rolę w procesie kształtowania się samowiedzy – bazy dla utrwalenia samooceny. Pozytywny społeczny odbiór informujący ucznia o wywiązywaniu się z danej roli, podtrzymuje zaangażowanie towarzyskie z jednej strony, z drugiej zaś jest przyczynkiem do dowartościowania się jako cennego członka grupy.

W drugim etapie edukacyjnym istotnym czynnikiem wpływającym na jakość pracy zespołowej jest konformizm traktowany jako stadium rozwoju moralności. Uczniowie za dobre uważają to, co jest zgodne z normą ustaloną przez grupę, a także inne ważne postaci, jak rodzice czy nauczyciele. Stopień niezależności ucznia w przyswajaniu zasad etycznych jest ograniczony – bardziej jest wynikiem kontekstowego przystosowania niż pogłębionej autorefleksji. Taka sytuacja z jednej strony może stwarzać trudności

³ Opracowano na podstawie: M. Rękosiewicz, P. Jankowski, *Rozwój dziecka. Środkowy wiek szkolny*, t. 4, [w:] A. Brzezińska (red.), *Niezbędnik Dobrego nauczyciela*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014.

(chwiejność zachowań w zależności od dominującego przekazu, czy trendu otoczenia), z drugiej zaś otwiera młodych ludzi na proces przyjmowania postaw prezentowanych w najbliższym środowisku jako wartościowych i pożądaných.

Drugi etap edukacyjny to okres, w którym uczeń dąży do równowagi między sprawczością a poczuciem niższości. Podejmowanie działań twórczych jest naturalną aktywnością mającą na celu określenie granic sprawczości ucznia, co bezpośrednio przekłada się na jego samoocenę. Postawa kreatywna stanowi zatem jeden z kluczowych czynników kształtujących poczucie kompetencji, a jej wspieranie (stymulowanie) przyczynić się może do zwiększenia w uczniu pewności siebie i wiary we własne możliwości.

Nauka w klasach IV–VI to również początek edukacji przedmiotowej, co z jednej strony stanowi zagrożenie, a z drugiej – szansę dla rozwoju kreatywności. Sztuczne fragmentaryzowanie wiedzy o świecie nie zachęca uczniów do dokonywania interdyscyplinarnych syntez, a to właśnie tego typu operacje poznawcze są jednym ze źródeł kreatywności. Prowadzenie zajęć przez różnych nauczycieli może jednak okazać się inspirujące. Zdarza się, że niektórzy uczniowie potrzebują katalizatora kreatywności w postaci stymulujących działań nauczyciela. Indywidualne cechy nauczyciela, takie jak np. styl ubierania się, światopogląd, pasje, zdolności, sposób wystawiania się mogą stanowić istotne czynniki kreatogenne.

Zagrożeniem dla rozwoju kreatywności w drugim etapie edukacyjnym jest silna orientacja społeczna uczniów i chęć zyskania aprobaty nawet kosztem rezygnacji z własnych pomysłów i działań, które mogłyby nie znaleźć zrozumienia wśród rówieśników. Zachowania twórcze w tym okresie wymagają szczególnej odwagi i poczucia niezależności, stąd działania wychowawcze powinny być ukierunkowane na wzmacnianie odporności i gotowości uczniów do dzielenia się pomysłami na forum bez względu na potencjalną krytykę członków grupy.

Intensywnie kształtowana (jako jedno z zadań rozwojowych) postawa pracy charakteryzująca się konsekwentnym dążeniem do zrealizowania postawionego celu, nawet pomimo pojawiających się trudności, stanowi odpowiedni zasób do podejmowania pierwszych prób wdrażania własnych innowacji (w wymiarze przekraczania indywidualnych granic podmiotu).

Postawa współpracy, kreatywności i innowacyjności w zapisach podstawy programowej⁴

Kształtowanie właściwych postaw realizuje główne cele edukacji opisane w podstawie programowej dla drugiego etapu edukacyjnego, jakimi są opanowanie umiejętności wykorzystywania przez uczniów zdobywanej wiedzy w rozwiązywaniu problemów oraz inicjowanie i podtrzymywanie współpracy. „W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze”. Proces kształtowania postaw uwzględnia zarówno zadania edukacyjne, jak i wychowawcze szkoły i wpisuje się w ideę kompleksowego wspierania zrównoważonego rozwoju uczniów. Uwzględnia m. in. następujące treści podstawy programowej:

- wzmacnianie poczucia kompetencji uczniów polegającego na poszerzaniu samowiedzy i dokonywaniu na jej podstawie adekwatnej i zrównoważonej samooceny;
- kształtowanie postawy pracy (inicjowanie działań – planowanie – realizacja – strategie radzenia sobie z trudnościami – zastosowanie strategii – osiągnięcie celu – wnioski na przyszłość);
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się z innymi ludźmi;

⁴ Na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

- kształtowanie umiejętności korzystania z wiedzy i umiejętności innych osób, w tym innych uczniów;
- modelowanie pozytywnego stosunku do nauki i procesu uczenia się.

Wspieranie uczniów w kształtowaniu postaw na drugim etapie edukacyjnym.

Zgodnie z zaleceniami podstawy programowej kształtowanie w/w postaw polega na:

- tworzeniu sytuacji edukacyjnych umożliwiających rozpoznawanie przez uczniów własnych zdolności, uzdolnień i zainteresowań;
- stwarzaniu okazji w szkole do prezentowania przez uczniów swoich pasji i zdolności (wiele specyficznych zainteresowań nie mieści się w treściach przedmiotów szkolnych);
- wykorzystywaniu myślenia pytajnego w procesie konstruowania wiedzy (zamiast podawania gotowych informacji nauczyciel poprzez właściwie dobrane pytania pozwala uczniom na samodzielne lub wspomagane poszukiwanie odpowiedzi i czerpanie przez nich satysfakcji ze zdobytej wiedzy);
- rozwijaniu wśród uczniów otwartości na krytykę i efektywne wykorzystywanie informacji z zewnątrz (jako wskazówek do pracy, a nie zarzutów);
- kształtowaniu umiejętności współpracy poprzez zadania wymagające wspólnego uczenia się, wymiany informacji, kooperacji;
- monitorowaniu procesów emocjonalnych uczniów, w tym rozumienia i kontroli emocji, sprawczości, radzenia sobie z trudnościami (trudności emocjonalne, które często towarzyszą uczniom na drugim etapie edukacyjnym, mogą stanowić istotną barierę w rozwoju kreatywności, innowacyjności i współpracy).

Profil kompetencyjny ucznia⁵:

Wiedza

- zna znaczenie pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w odniesieniu do samego siebie, jak i całego społeczeństwa poprzez przywołanie wybranych przez siebie przykładów;
- wymienia zasady regulujące pracę zespołową i rozumie ich znaczenie;
- zna sposoby radzenia sobie z trudnościami podczas realizowania własnych pomysłów;
- wie, na czym polega praca zespołowa, w tym sposoby rozwiązywania konfliktów;
- wie, do kogo może się zwrócić w szkole, kiedy potrzebuje wsparcia w zakresie wdrażania swoich pomysłów i radzenia sobie z konfliktami, zna czynniki wspierające bądź ograniczające pracę zespołową, a także rozwój kreatywności i innowacyjności;
- wie w ograniczonym zakresie, w jaki sposób rozwijać kreatywność i innowacyjność w wymiarze indywidualnym i grupowym;
- zna podstawowe zasady efektywnej komunikacji interpersonalnej.

Umiejętności

- współpracuje z innymi przy realizacji celów zespołowych;
- komunikuje swoje potrzeby i prezentuje swoje zdanie, uzgadnia wspólne poglądy i strategie działania;
- podejmuje próby identyfikacji i redukcji barier ograniczających pracę zespołową, a także kreatywność i innowacyjność;

⁵ Opracowanie własne na podstawie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).

- potrafi opracować (samodzielnie lub przy wsparciu innych osób) strategię realizacji własnych pomysłów i wdrożyć ją w działanie;
- podejmuje próby radzenia sobie z trudnościami podczas realizacji własnych pomysłów i pracy zespołu;
- stosuje poznane sposoby rozwijania kreatywności i innowacyjności w praktyce szkolnej i pozaszkolnej;
- potrafi uczyć się we współpracy;
- próbuje poddawać refleksji swoje zachowania w obszarze pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności oraz określa (przy wsparciu innych) cele rozwojowe w tym zakresie.

Postawy

- z satysfakcją współdziała z innymi;
- jest otwarty na nowe wyzwania i problemy;
- podejmuje próby poznania i zrozumienia punktów widzenia innych osób;
- jest gotów do poniesienia odpowiedzialności w związku z realizacją własnych pomysłów;
- podejmuje próby kontynuowania realizacji własnych pomysłów pomimo napotkanych trudności;
- angażuje innych do wspólnych działań;
- jest gotów do rozwijania swoich zainteresowań i uzdolnień.

Profil kompetencyjny nauczyciela⁶:

Wiedza

- wymienia akty, w których określony jest obowiązek kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;
- zna strategie, metody i formy nauczania i wychowania, które prowadzą do kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej wśród uczniów drugiego etapu edukacyjnego;
- zna różnorodne strategie, metody i formy oceniania służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej i eliminowaniu rywalizacyjnych form oceniania (informacja zwrotna, samoocena, ocena koleżeńska);
- zna psychospołeczne uwarunkowania kształtowania postaw wśród uczniów drugiego etapu edukacyjnego i rozumie ich przejawy w zachowaniu uczniów.

Umiejętności

- kształtuje postawy innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej w szkole w ramach lekcji, zajęć pozalekcyjnych, zajęć poza murami szkoły – w pracy dydaktycznej oraz wychowawczej;
- potrafi zastosować techniki i metody rozwijania myślenia twórczego i postawy innowacyjności w ramach nauczania poszczególnych przedmiotów;
- wspiera uczniów drugiego etapu edukacyjnego w rozwijaniu postaw w zgodzie z prawidłowościami i wyzwaniem rozwojowymi;

⁶ Opracowano na podstawie: *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich obywateli. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich opisanie*, pod red. P. Brett, P. Mompoin-Gaillard, M. H. Salema, Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.

- ustanawia we współpracy rodziców, uczniów i nauczycieli jasne zasady zachowania, umożliwiające tworzenie atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku oraz sam konsekwentnie ich przestrzega;
- stosuje różnorodne formy oceniania, w tym informację zwrotną, samoocenę i ocenę koleżeńską, w celu określania i doceniania postępów ucznia, oraz tworzenia kultury uczenia się;
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami służącą kształtowaniu postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej;
- podtrzymuje jako moderator i facylitator motywację uczniów do samorozwoju w obszarze wskazanych kompetencji kluczowych.

Postawy

- jest gotów do kompleksowego (poznawczego i osobowościowego) wspierania uczniów drugiego etapu edukacyjnego w kształtowaniu właściwych postaw;
- dostrzega potrzebę kształtowania tych postaw i ich wpływ na aktualne i przyszłe powodzenie życiowe uczniów oraz rozwój gospodarczy i ekonomiczny;
- angażuje się w tworzenie kultury organizacyjnej w klasie i szkole sprzyjającej kształtowaniu postaw – tworzy atmosferę zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku;
- jest gotów do propagowania idei kształtowania właściwych postaw w swoim otoczeniu;
- dokonuje ewaluacji podejmowanych działań i stosowanych metod służących kształtowaniu kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej;

- stosuje różnorodne narzędzia ewaluacji – włącza w proces zbierania informacji uczniów, rodziców, innych nauczycieli, innych pracowników szkoły itd.;
- dokonuje krytycznej analizy zebranych informacji i wprowadza zmiany w stosowanych przez siebie strategiach i metodach kształtowania postaw;
- jest gotów poddawać weryfikacji przebieg i efekty swojej pracy oraz wyciągać wnioski służące dalszemu doskonaleniu w zakresie kształtowania kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej.

Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów.

Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłym życiu;

- uzasadnia potrzebę kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej oraz wpływ procesu uczenia się–nauczania na drugim etapie edukacyjnym na ich kształtowanie;
- wskazuje metody służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej oraz warunki sprzyjające ich wykorzystaniu na drugim etapie edukacyjnym;
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli prowadzącej wspomaganie szkół/przedszkoli.

Tematy modułów

- I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia.
- II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.
- III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.
- IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.
- V. Postawy – praca zespołowa uczniów na II etapie edukacyjnym.
- VI. Postawy – kreatywność uczniów na II etapie edukacyjnym.
- VII. Postawy – innowacyjność uczniów na II etapie edukacyjnym.
- VIII. Wspomaganie szkoły w kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności uczniów.

IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół.

Forma realizacji

Szkolenie blended learning

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok.70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Około 20 osób

TREŚCI SZKOLENIA

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialnych za wspieranie szkół;

- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- planuje wykonanie zadania polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli.
- Etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnątrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania dla uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 198) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.

[Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół.](#)

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza studium przypadku), metaplan, World Café, Jigsaw.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- definiuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- opisuje rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy.
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje.

- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka.
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy.
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek.
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych.
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży.
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, [Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza dokumentów), dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

Moduł III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- opisuje przebieg procesu uczenia się;
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki sprzyjające procesom uczenia się związane z organizacją pracy szkoły;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
 - etapy procesu uczenia się: od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji;

- rozwój prostych oraz złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg. B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
 - podmiotowość ucznia w procesie uczenia się;
 - znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
 - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy;
 - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole oraz codziennym życiu;
 - wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
 - możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
 - relacje nauczyciel – uczeń;
 - praca zespołowa;
 - metody pracy nauczyciela;
 - indywidualizacja nauczania;
 - organizacja przestrzeni szkolnej.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
 - wiedza o przebiegu procesu uczeniu się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły;

- monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., [Dobrze zorganizowana aktywność i bierność](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Dumont H., Istanc D. Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., [Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., [Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni](#), System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Tędziągolska M., [W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, 5Q, sześć myślowych kapeluszy.

Moduł IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej adekwatnie do potrzeby rozwojowych uczniów drugiego etapu edukacyjnego;
- wyjaśnia znaczenie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej kształtowanych na drugim etapie edukacyjnym w procesie edukacji szkolnej i w dorosłym życiu;
- identyfikuje zadania szkoły związane z wychowaniem i kształtowaniem postaw u dzieci w średnim wieku szkolnym;
- wskazuje obszary pracy szkoły, w ramach których są kształtowane postawy uczniów na drugim etapie edukacyjnym;
- określa kierunki działań na rzecz kształtowania postawy pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności na drugim etapie edukacyjnym w oparciu o zapisy prawa: podstawę programową kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek oraz przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

- wskazuje kompetencje nauczycieli, które są szczególnie istotne dla kształtowania u uczniów w młodszym wieku szkolnym postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Szczegółowe treści

- Definicja pojęcia postawy.
- Praca zespołowa, kreatywność i innowacyjność jako składowe kompetencje społeczno-obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Potrzeby rozwojowe uczniów drugiego etapu edukacyjnego, m.in.:
 - podejmowanie nowych ról społecznych;
 - kształtowanie się i utrwalenie postawy pracy;
 - rozwijanie postaw wobec grup;
 - kształtowanie poczucia własnej wartości i sprawczości;
 - nabywanie umiejętności uczenia się oraz zasady ich realizacji w szkole;
 - potrzeba przynależności do grupy rówieśniczej.
- Zadania szkoły w zakresie kształtowania postaw w oparciu o zapisy prawa min: podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz dokumenty wewnętrzne (m.in koncepcję pracy szkoły, program wychowawczy, program profilaktyki, wyniki ewaluacji wewnętrznej).
- Profil ucznia/profil nauczyciela jako kierunki rozwoju szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw.
- Obszary pracy szkoły istotne dla kształtowania postaw uczniów w średnim wieku szkolnym:

- organizacja przestrzeni edukacyjnej;
 - organizacja procesów edukacyjnych w zróżnicowanej klasie;
 - ocenianie wspierające;
 - atmosfera w szkole;
 - współpraca nauczycieli i rodziców;
 - wsparcie zespołu wychowawczo-pedagogicznego;
 - organizacja opieki nad dziećmi poza zajęciami, np. w świetlicy;
 - współpraca pomiędzy nauczycielami a innymi osobami uczestniczącymi w procesie edukacyjnych dzieci w klasach IV–VI,
 - integracja treści poszczególnych przedmiotów;
 - tworzenie możliwości do rozwijania indywidualnych zainteresowań i zdolności uczniów;
 - stwarzanie okazji do kształtowania postawy prospołecznej (wolontariat, akcje społeczne, ekologiczne).
- Sposoby kształtowania postaw na drugim etapie edukacyjnym, np.:
 - metoda modelowania;
 - kary i nagrody;
 - metoda perswazji;
 - metody zadaniowe;
 - dyskusowanie i wyjaśnianie;
 - inspirowanie i stymulowanie aktywności dziecka;

- wyrażanie aprobaty i dezaprobaty;
- psychobiografia (analiza przypadków).
- Rola nauczyciela w kształtowaniu postaw uczniów w wieku wczesnego dorostania – od facylitatora do przewodnika.
- Wskaźniki świadczące o potrzebie szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw w odniesieniu do wyników badań nad strategiami skutecznego uczenia się:
 - formy i sposoby stosowane przez nauczycieli w kształtowaniu postaw i norm społecznych wśród uczniów (np. rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych oraz diagnoza umiejętności, zdolności i zainteresowań, organizacja okresu adaptacyjnego (edukacja przedmiotowa) oraz dbałość o relacje w klasie, określanie norm i zasad społecznych, budowanie dyscypliny w klasie, modelowanie zachowań uczniów w sytuacji uczenia się, wprowadzanie kontraktu definiującego prawa i obowiązki uczniów i nauczycieli;
 - formy i sposoby pracy z rodzicami związane z rozwijaniem ich umiejętności wychowawczych wzmacniających wprowadzanie przyjętych w szkole postaw i norm społecznych (np. włączenie we współdecydowanie o wprowadzanych normach i zasadach, bieżące informowanie rodziców o zachowaniu dzieci, ocena kształtująca, wspólne decydowanie o strategiach zaradczych w przypadku napotykanym trudności o charakterze rozwojowym lub wychowawczym);
 - formy i sposoby pracy z nauczycielami nad samodoskonaleniem się w kierunku nabywania umiejętności w zakresie skutecznego kształcenia i wdrażania wśród uczniów pożądanym postaw i norm społecznych (np. orientacja na rozwój dziecka, praca nauczycieli w zespołach, kształtowanie motywacji wewnętrznej).

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A.I (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I: M. Rękosiewicz, P. Jankowski, [Rozwój dziecka. Środkowy wiek szkolny](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Taż sama, *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria 2: E. Filipiak, E. Lemańska-Lewandowska, [Opieka i wychowanie. Środkowy wiek szkolny](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16]
- Taż sama, *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria 3: E. Filipiak, J. Szymczak. [Edukacja szkolna. Środkowy wiek szkolny](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Bałachowicz J., *Style działań edukacyjnych nauczyciel klas początkowych. Między uprzedmiotowieniem a podmiotowością*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2009.
- Jabłoński S., Ratajczyk A., [Opieka i wychowanie. Wczesny wiek szkolny](#), [w:] *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Brzezińska A.I. (red.), seria I, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Jagodzińska M., Tomaszewska L., Głowala A., *Nauczanie i uczenie się w działaniu*, Wydawnictwo PWSZ, Płock 2013.
- Kamza A., [Rozwój dziecka. Wczesny wiek szkolny](#), [w:] *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Brzezińska A.I. (red.), seria I, t. 3, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Konarzewski K., *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, PWN, Warszawa 1982.
- Murawska B., [Edukacja wczesnoszkolna](#), [w:] *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Brzezińska A.I. (red.), seria III, t. 3, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn.19.06.16].

- Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, PWN, Warszawa 2013.
- Stec J., [Normy społeczne i postawy w szkole – nasz pomysł na ich kształtowanie](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Sterna D. (red.), *Oceniam ucząc. Poradnik dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
- Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 (Dz. U. z 2016 r. poz. 64)..
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze ogólnym – poziomy 1-4 (Dz. U. z 2016 r. poz. 520).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia z 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r. poz. 532).

- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: miniwykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, praca w małych grupach, mapa mentalna, JIGSAW, metoda śnieżnej kuli, praca w małych grupach – wirujące plakaty.

Moduł V. Kształtowanie postaw – praca zespołowa uczniów na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej w wymiarze jednostkowym i społecznym oraz określa standardy uczenia się we współpracy dzieci na drugim etapie edukacyjnym;
- wskazuje czynniki wpływające na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej, w tym czynniki stanowiące bariery w rozwoju tej postawy u uczniów na drugim etapie edukacyjnym;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej u uczniów adekwatne do możliwości dziecka i jego potrzeb rozwojowych;
- wspiera we wdrażaniu zasad organizacji pracy zespołowej uczniów w szkole na drugim etapie edukacyjnym;

- stosuje metody oraz techniki służące pracy zespołowej nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej dzieci na drugim etapie edukacyjnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Na czym polega praca zespołowa w kontekście rozwoju uczniów na drugim etapie edukacyjnym.
- Co wpływa na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na drugim etapie edukacyjnym (m.in. potrzeby rozwojowe dziecka, rola środowiska szkolnego i domowego, rola nauczyciela wychowawcy, rola nauczyciela przedmiotu).
- Bariery pracy zespołowej ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na drugim etapie edukacyjnym (potrzeba przynależności do grupy, aprobaty społeczna, kult idoli);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Organizacja pracy zespołowej uczniów na drugim etapie edukacyjnym:
 - sposób organizacji pracy na lekcji i poza klasą – role zespołowe, praca w grupach;
 - relacje z otoczeniem szkoły (współpraca nauczycieli, komunikacja z rodzicami itp.);

- organizacja przestrzeni (np. ustawienia ławek).
- Strategie, metody i techniki rozwijania umiejętności pracy zespołowej uczniów drugiego etapu edukacyjnego, np.:
 - strategie: ocenianie kształtujące, kształcenie wyprzedzające, twórcze nauczanie;
 - metody i techniki – tutoring rówieśniczy, metoda badań zespołowych; odwrócona lekcja, plan daltoński, technika strukturalna, flexischooling.
- Rozwijanie pracy zespołowej nauczycieli różnych przedmiotów:
 - metody: metoda projektu, tutoring i mentoring, koszyk zadań (podział pracy między członkami zespołu);
 - rola komunikacji wychowawców i nauczycieli różnych przedmiotów.
- Jak przekonać do rozwijania postawy pracy zespołowej? Praktyczne korzyści kształtowania tej postawy dla ucznia, szkoły i społeczeństwa:
 - usprawnienie umiejętności komunikacyjnych;
 - rozwinięcie zdolności rozumienia potrzeb i oczekiwań innych osób;
 - rozwój własnych zasobów dzięki wsparciu rówieśników;
 - radzenie sobie z trudnościami dzięki wspólnemu ich rozwiązywaniu;
 - efekt synergii w działaniach nauczycieli;
 - wzajemne inspirowanie się nauczycieli do działania;
 - skuteczniejsze rozwiązywanie bieżących problemów szkoły;
 - budowanie wsparcia społecznego;
 - budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

- Przykłady zastosowania wiedzy nt. pracy zespołowej uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody i techniki diagnozy pracy szkoły w tym obszarze.

Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A., *Nauczyciel jako organizator społecznego środowiska uczenia się*, [w:] Filipiak E.: *Rozwijanie zdolności uczenia się*, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008
- Fundacja Inicjatyw Oświatowych, [Z małej szkoły w wielki świat](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Hernik K., Malinowska K., [Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną](#), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 19.06.16]
- Kowalik-Olubińska M., *Interakcje społeczne jako kontekst rozwoju poznawczego dziecka*, [w:] B. Grzeszkiewicz (red.), *Dziecko w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Mikina A., Zając B., [Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa [online, dostęp dn. 18.06.2016].
- Ministerstwo Edukacji Narodowej, [Szkoła współpracy](#) [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- Okońska-Walkowicz A., Plebańska M., Szaleniec H., [O kompetencjach kluczowych, e-learningu i metodzie projektów](#), WSiP, Warszawa 2009 [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Smółka P., *Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych*, Oficyna Wolters Kluwer Polska, Kraków, 2016.

- Sterna D., Uczę (się) w szkole, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja.

Metody warsztatowe: śnieżna kula, tworzenie profilu szkoły, word cafe.

Moduł VI. Kształtowanie postaw – kreatywność uczniów na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wyjaśnia znaczenie postawy kreatywnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na drugim etapie edukacyjnym;
- charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów drugiego etapu edukacyjnego;
- wskazuje strategie, metody oraz techniki stymulowania kreatywności uczniów drugiego etapu edukacyjnego;
- stosuje metody oraz techniki stymulowania kreatywności nauczycieli;
- identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy kreatywności uczniów w drugim etapie edukacyjnym;
- wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania kreatywności uczniów w procesie wspomaganiania szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje kreatywności – poznawcze i osobowościowe wyznaczniki kreatywności u dziecka na drugim etapie edukacyjnym.
- Czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności u dzieci w drugim etapie edukacyjnym (m.in. programy uwzględniające indywidualne potrzeby uczniów, metody i formy pracy na lekcji, rola podręczników i środków dydaktycznych stosowanych przez nauczyciela, sposoby monitorowania postępów uczniów).
- Bariery kreatywności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na drugim etapie edukacyjnym (potrzeba przynależności do grupy, aprobaty społecznej, kultu idoli);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej uczniów drugiego etapu edukacyjnego, np.:
 - nauczanie poprzez eksperymentowanie i nauczanie;
 - edukacja ku kreatywności Elissa Torrance'a (20 zasad rozwijania kreatywności wśród uczniów);
 - tribondy (myślenie asocjacyjne, wskazywanie czwartego słowa, które ewidentnie kojarzy się z trzema pozostałymi);
 - analogie (poszukiwanie podobieństw między pojęciami, zjawiskami, przedmiotami, osobami);
 - transformacje (przekształcanie znanych myśli, powiedzeń, tworzenie akronimów, nowych definicji);
 - myślenie pytajne (tworzenie jak największej liczby pytań do podanych odpowiedzi).

- Codzienny trening twórczości – kształtowanie kreatywności w ramach realizacji podstawy programowej (kreatywność w matematyce, przyrodzie, historii itp.) – przegląd przykładowych rozwiązań dotyczących poszczególnych przedmiotów (np. stacje badawcze, zadania wielopoziomowe i metoda kruszenia w matematyce lub przyrodzie, akronimy historyczne, transformacje tytułów i fabuł literackich na języku polskim).
- Metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej wśród nauczycieli – tribondy, łańcuchy skojarzeń, dziennik zdziwień, transformacje słów, sentencji.
- Jak przekonać do rozwijania kreatywności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia i szkoły:
 - rozwinięcie poczucia sprawczości („jestem w stanie to zrobić”);
 - usprawnienie procesów poznawczych (dzięki stymulowaniu myślenia skojarzeniowego i tworzeniu nowych synaps);
 - ułatwienie procesu uczenia się nowych treści dzięki rozwijaniu metapoznania (asocjacje);
 - kształtowanie pozytywnego stosunku do szkoły;
 - otwartość na wyzwania i zdolność radzenia sobie z nimi;
 - tworzenie kapitału społecznego (obywateli otwartych na nowości i akceptujących zmiany).
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie wspomaganiania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody diagnozy pracy szkoły.

Zasoby edukacyjne:

- De Bono E., *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa 1994.
- De Bono E., *Sześć kapeluszy, czyli sześć sposobów myślenia*, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa 1996.

- Gardner H., *Niepospolite umysły*, Wydawnictwo CiS, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 1998.
- Gmitrowicz D., Jędrzejczak J. (red.), [Od kreatywności do innowacyjności. Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu, cz. 7](#), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Góralski A., *Twórcze rozwiązywanie zadań*, PWN, Warszawa 1989.
- Knopik T., [Czas wolny od nudy](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Kozłowski W., *Twórcze dziecko w szkole – możliwości rozwoju*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2004.
- Nęcka E., *Proces twórczy i jego ograniczenia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1995.
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, [Kreatywność nauczyciela – inspiracją rozwoju pasji i talentu uczniów](#), Gdańsk 2012 [online, dostęp dn. 19.06.16].
- Sajdak A., *Edukacja kreatywna*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
- Szmidt K.J., *Pedagogika twórczości*, GWP, Gdańsk 2007.
- Tenże, *Trening kreatywności*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody podawcze: prezentacja multimedialna.

Metody warsztatowe: analiza przypadku, dyskusja, burza mózgów, metaplan, tribondy, analogie twórcze, metoda kruszenia, strategie myślenia twórczego (np. zarodka), transformacje (znanych myśli, frazeologizmów, słów, pojęć).

Moduł VIII. Kształtowanie postaw – innowacyjność

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- Wyjaśnia znaczenie postawy innowacyjnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na drugim etapie edukacyjnym
- Charakteryzuje czynniki wpływające na kształtowanie postawy innowacyjności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów drugiego etapu edukacyjnego
- Wskazuje strategie, metody oraz techniki kształtowania innowacyjności uczniów drugiego etapu edukacyjnego
- Stosuje metody oraz techniki stymulowania innowacyjności nauczycieli.
- Identyfikuje potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy innowacyjności uczniów na drugim etapie edukacyjnym
- Wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania innowacyjności uczniów w procesie wspomagania szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje innowacyjności. Poznawcze i osobowościowe wyznaczniki innowacyjności adekwatne do rozwoju dzieci na drugim etapie edukacyjnym

- Bariery innowacyjności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
 - procesów rozwojowych uczniów na drugim etapie edukacyjnym (brak wytrwałości w działaniu, potrzeba przynależności do grupy, aprobaty społecznej, lęk przed oceną, uległość wobec autorytetów);
 - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów;
 - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy innowacyjności uczniów drugiego etapu edukacyjnego, np. strategie:
 - uczenie przez doświadczenia i eksperymentowanie;
 - kształcenie wyprzedzające;
 - wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
 - metoda projektu;
 - transformacje, bionika, kategoryzowanie pojęć, szacowanie ryzyka, strategie działania, metoda kroków w kształtowaniu orientacji celowej.
- Metody i techniki rozwijania postaw innowacyjności nauczycieli (myślenie pytające, listy atrybutów, katalog potrzeb, indywidualne plany działania, macierze ryzyka).
- Jak przekonać do rozwijania innowacyjności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia i szkoły:
 - uczenie się skutecznego działania;
 - stawianie sobie celów adekwatnych do możliwości;
 - kształtowanie otwartości na nowe wyzwania;
 - rozwijanie poczucia kompetencji („jestem zdolny do...”);

- rozwijanie umiejętności adaptacji (przystosowania się do nowych warunków/otoczenia).
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie wspomagania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów – metody wspierania nauczycieli we wdrażaniu zmian.

Zasoby edukacyjne

- Drozdowski R., Zakrzewska A., Puchalska K., Morchat M., Mroczkowska D., [Wspieranie postaw proinnowacyjnych poprzez wzmacnianie kreatywności jednostki](#), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 14.06.2016].
- [Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości](#) [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- [Portal Edukacji Ekonomicznej](#) [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- Wydawnictwo Kongresu Obywatelskiego, [Kompetencje przyszłości. Jakich postaw i umiejętności potrzebujemy](#), „Wolność i Solidarność”, nr 68 [online, dostęp dn. 26.09.2016].
- Załona Z. (red.), [Innowacyjność we współczesnej edukacji](#), Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2015 [online, dostęp dn. 26.09.2016].

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca w małych grupach, JIGSAW, techniki partycypacyjne, śnieżna kula.

Moduł VIII. Wspomaganie pracy szkoły w kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- zna i rozumie pojęcie zmiany;
- zna czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i wykorzystuje je w procesie wspomagania szkół;
- wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- zna metody i narzędzia służące pogłębionej diagnozie i dostosowuje je do obszarów związanych z wychowaniem i kształtowaniem postaw uczniów;
- wyznacza cele i generuje propozycje rozwiązań, które służą wychowaniu i kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów;
- monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w zakresie wychowania i kształtowania postaw, w tym projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań;
- współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomagania;
- wie, jakie są typowe reakcje ludzi wobec zmiany oraz zna strategie radzenia sobie z nimi;
- rozumie rolę i zadania osoby wspomagającej szkołę w rozwoju.

Szczegółowe treści

- Zmiana jako element rozwoju szkoły. Czym jest zmiana? Typowe reakcje wobec zmiany i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Diagnoza pracy szkoły w obszarze kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (etapy diagnozy, źródła informacji, metody i narzędzia).
- Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (zasady określania celów, metody planowania).
- Realizacja działań szkoły, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (formy doskonalenia nauczycieli, metody wspierania nauczycieli).
- Coaching i mentoring jako formy uczenia się i doskonalenia nauczycieli.
- Kooperatywne uczenie się pracowników szkoły w procesie wspomaganiania.
- Wdrażanie innowacji pedagogicznych w szkole:
 - formalne – zgodne z zapisami prawa,
 - działania nieformalne, inicjowane i realizowane przez nauczycieli, uczniów, rodziców;
 - współpraca rodziców – uczniów – nauczycieli w podejmowaniu innowacji w szkole.
- Podsumowanie działań realizowanych w szkołach, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (metody i narzędzia ewaluacji).
- Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej.

Zasoby edukacyjne

- [ABC mentoringu](#) [online, dostęp dn. 10.09.2016].
- Bridges W., *Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Clutterbuck D., *Coaching zespołowy*, Rebis, Poznań 2009.
- Gellert M., Nowak, C., *Zespół*, GWP, Gdańsk 2008.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół wraz z materiałami szkoleniowymi](#): [online, dostęp dn. 16.09.2016].
- Kordziński J., *Nauczyciel – trener – coach*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Poznań 2013.
- Kotter J., *Gdy góra lodowa topnieje*, Helion, Warszawa 2008
- Szlęk A. (red.), [Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu](#), cz. 5, *Analiza potrzeb* Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji [online, dostęp dn. 10.09.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. (Dz. U. z 2011 r., Nr 176, poz. 1051) w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki.

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: studium przypadku, mapy myśli i skojarzeń, plakat podsumowujący, kula śnieżna, gwiazda pytań, harmonogram Gantta, droga do celu, analiza SWOT, analiza pola sił, mówiąca ściana, analiza dokumentów, przyczyna przyczyny, strzała Coachingowa, 5Q, technika odwróconego celu, world cafe.

Moduł IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół;
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkoły;
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomaganie szkół;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomaganie na czterech etapach:
 - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
 - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
 - planowanie form wspomaganie i ich realizacja;
 - ocena przebiegu i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomaganie:
 - stosunek do wspomaganie jako zadania (relacja ja – zadanie);
 - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomaganie (relacja ja – inni);
 - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja – ja).

- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomaganie.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Hajdukiewicz M. (red), [Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 13–17 [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.